

เนื้อเรื่องของกระเจงในนิทานของไทยมุสลิม ก็คล้าย ๆ กับ
กระต่ายในนิทานของไทย-พุทธ ซึ่งแสดงถึงความเฉลียวฉลาด
แถมโกงแทบทั้งนั้น

หนึ่งรอบปีนักขัตร์ของไทย
พุทธมี 12 ปี มีชื่อปีและเครื่อง
หมายประจำปีดังนี้ ปีชวด-หนู
ปีเถาะ-วัว ปีขาล-เสือ ปีเถาะ-
กระต่าย ปีมะโรง-งูใหญ่ ปีมะเส็ง-
งูเล็ก ปีมะเมีย-ม้า ปีมะแม-แพะ
ปีวอก-ลิง ปีระกา-ไก่ ปีจอ-หมา
ปีกุน-หมู

ไทยมุสลิมก็นับเช่นเดียวกัน
กับไทยพุทธ ต่างกันแต่เพียงใช้
เครื่องหมายประจำปีบอกชื่อปีนั้นๆ
เช่น ปีหนู ปีวัว ปีเสือ เป็นต้น

ในจำนวนเครื่องหมายประจำ
ปีนักขัตร์ทั้ง 12 นั้น มีอยู่ 2 ปีที่
แตกต่างกัน คือปีเถาะ กับปีกุน
ซึ่งไทยมุสลิมใช้เครื่องหมาย กระเจง
แทนกระต่าย และเต่าแทนหมู

โดยเฉพาะปีกระเจงนี้ก่อน
ข้างแปลก สมัยก่อนถ้าพูดว่า
ปีกระเจง (ตาของปลาโนะ) เขาก็หมาย
ถึงกระเจงตรงตามคำกล่าว แต่
ปัจจุบันนี้มีจำนวนไม่น้อย ที่เรียก

ปีกระเจงแต่กลับไปหมายถึงกระต่าย
ตามเครื่องหมายของไทยพุทธ
และที่พิเศษไปอีกก็คือ กล่าว
กันว่า บุคคลใดที่เกิดในปีกระเจง
หรือปีเถาะนี้ มีคุณสมบัติประจำตัว
ที่เลอเลิศ เหนือกว่าบุคคลที่เกิด
ในปีอื่น ๆ อีก 11 ปี คือ เป็นบุคคล
ที่เฉลียวฉลาด มีความยิ่งใหญ่ เป็น
ที่เกรงขามแก่บุคคลทั่วไป

แม้แต่ในตำนานหรือนิทาน
ต่างๆ ของไทยมุสลิมที่กล่าวถึง
กระเจง สัตว์ป่าตัวเล็กๆ นี้ ก็แสดง
ให้เห็นปมเด่นของมันหลายลักษณะ
เช่น ในตำนานเมืองปัตตานี ตอน
ราชริดาจายันออก แสวงหาสถานที่
สร้างเมือง ก็บังเกิดมีกระเจงเผือก
มาปรากฏตัวให้เห็น จนนางจายัน
หลงใหล ต้องการจับตัวมาเซซชม
ให้ได้ ออกค้นค้นติดตาม จนกระเจง
มาถึงชายหาดแห่งหนึ่ง ก็แสดง
ปาฏิหาริย์หายตัวไป นางจึงคิดว่า
คงเป็นเทพยดามาชี้แนะว่าที่หาด
แห่งนี้ (ปาตานิ้ง) ควรแก่การสร้าง

แห่นามปี

ประมุข อุทัยพันธุ์

เมือง จึงได้สร้างเมืองขึ้นและให้
ชื่อเมืองว่า ปัตตานี (ปาตา หรือ
ปัตตา-หาด นิง หรือ นี-นี)

หรือในนิทานพื้นเมือง ซึ่ง
ไทยมุสลิมมักจะเล่าให้ลูกหลานฟัง
เป็นนิทานสั้นๆ เช่น เรื่องหนึ่งมีว่า
กระเจง เสือ เต่า และไก่ เป็นเพื่อน
กัน ออกไปถางไร่ ถิ่นตางทำงาน
หมุนเวียนวันละ 3 ตัว อีกตัวอยู่ทำ
อาหาร ณ ที่พัก เพื่อเพื่อนๆ ได้
กลับมากินตอนพักเที่ยง

วันแรก ไก่เป็นผู้ปรุงอาหาร
ฝ่ายกระเจงนั้นพอใกล้เที่ยง ก็บอก
กับเสือและเต่าที่ถางป่าด้วยกันว่า
ตนขอเข้าไปถ่ายอุจจาระที่ชายป่า
แต่ความจริงแล้วกระเจงวิ่งกลับไป
แอบดูไก่ปรุงอาหาร ก็รู้ว่าไก่ไม่
ออกมาแล้วเอาไปต้ม แล้วกระเจงก็
รีบวิ่งกลับไปที่ไร่ ครั้นถึงเวลาที่
สามเกลอต้องกลับไปกินอาหารเที่ยง
เสือกับเต่าก็พูดขึ้นลอยๆ ว่า วันนี้
"ไม่รู้ว่าจะทำอะไรไว้ให้กิน กระเจง
ก็บอกเป็นทำนองทำนายว่า จะมี

อะไรเสียอีก ก็คงเป็นไขต้ม ซึ่ง
ถูกต้องตรงตามปากคำของกระจง
เสียกับแต่จริงว่า กระจงมันทายนั่น
วันที่สอง เสือปรุงอาหาร
กระจงก็ใช้วิธีเดิมคือ บอกกับไก่
และเต่า ขอไปถ่ายอุจจาระในป่า
ตอนใกล้เที่ยง แล้ววิ่งกลับไปแอบ
ดูเสือปรุงอาหาร ก็รู้ว่าเสือกำลัง
ปรุงแกงลูกวัวที่ตะบปได้เมื่อกระจง
วิ่งกลับมาที่ไร ไก่กับเต่าก็พูด
เปรยๆ ว่า วันนี้ไม่รู้ว้าเสือกทำอะไร
ให้กินบ้าง กระจงก็บอกทำนองทำ
นายอีกว่า คงเป็นแกงเนื้อวัวนะสิ
เมื่อกลับไปกินอาหารกันตอนเที่ยง
ไก่กับเต่าก็ชมกระจงอีกว่า มันทาย
แม่นเหมือนกับตาเห็นจริงๆ

วันที่สาม เต่าปรุงอาหาร
กระจงก็ปฏิบัติเช่นเดิม แล้วทำเป็น
ทายว่า เต่าต้มไขเต่าให้กิน ซึ่งก็
ถูกอีก

ครั้นถึงวันที่สี่ เป็นเวรของ
กระจงเองปรุงอาหาร ก็ไม่รู้จะทำ
อะไรให้เพื่อนกิน จึงตัดสินใจต้มน้ำ
แล้วถ่ายอุจจาระลงในหม้อน้ำนั้น
แล้วไปนอนคลุมโปงทำเป็นไข
ขณะที่เพื่อน 3 ตัวกลับมากินต้ม
อุจจาระ กระจงก็เฝ้าหน้ที่ทันที เสือ
โกรธจัด ออกวิ่งไล่จะจับกระจง
กินเสียให้ได้ กระจงจวนตัวแผ่นลง
ในบ่อร้าง เสือตามมาถึง กระจง
บอกให้เสือกินกระโดดลงไปบ่อ
เพราะฟ้าจะถล่มแล้ว เสือตกใจ
กระโดดลงไป กระจงได้ที เขี่ยบ
ร้างเสือกกระโจนขึ้นจากบ่อ วิ่งหนี
ต่อไป เสือกก็กระโจนไล่ตาม จน
กระทั่งหันกันที่กองขี้ควาย เสือ
แปลกใจที่เห็นกระจงยืนนิ่งอยู่ข้าง
กองขี้ควาย จึงไล่ตาม กระจงบอก
ว่า เจ้าอย่ามายุ่ง รายอ(ผู้ยิ่งใหญ่)

สั่งให้เราเผาคอคอย (ขนมกะละแม)
ไว้ แต่ถ้าเจ้าจะกินบ้าง เราจะช่วย
ให้ โดยเราจะทำเป็นไม่เห็น แล้ว
กระจงทำเดินนวยนาดออกไปที่ราว
ป่า เสือเสียวรู้กินขี้ควายเข้าไป ก็
โกรธจัด ออกไล่กระจงทันที

กระจงวิ่งไปขึ้นแอบรังต่อที่
จับอยู่ที่กิ่งไม้ห้อยเรี่ยพื้นดินกิ่งหนึ่ง
เสือกสงสัยอีก ครั้นถามก็ได้รับคำ
ตอบจากกระจงว่า รายอสั่งให้เรา
เผ่าข้อมวิเศษ เจ้าอยากฟังเสียงก็
ลองเอามือตีดู แต่อย่าให้เราเห็น
แล้วกระจงก็ถอยห่างไปขึ้นอยู่ใกล้
ราวป่า เสือกตีรังต่อ ถูกตัวต่อต่อ
ทั้งเจ็บทั้งโกรธ ออกวิ่งไล่กระจง
ต่อไป

กระจงวิ่งไปพบช้าง บอก
ช้างว่าเสือกไล่มาจะกินตน ขอให้ช้าง
ช่วย โดยให้ช้างทำอนตาย ช้าง
ตกลงยินยอม ล้มตัวลงนอนนิ่ง
กระจงขึ้นไปนั่งอยู่บนหัวช้าง ปาก
ก็กัดลูกสาวด่าให้มีเสียงดังกร๊วๆ
เสือกมาทันเห็นเข้าก็สงสัย เมื่อถาม
กระจงก็ตอบว่า เรากำลังกินหัวช้าง
กระดูกหัวช้างกรอบน่ากินจริงๆ
เสือกพอได้ยินดังนั้น ตกใจกลัว รีบ
วิ่งหนีกลับไปทันที

และอื่นๆ อีกเรื่องหนึ่ง คือ
กระจงกับช้างเป็นเพื่อนกัน
คืนหนึ่งไปนอนกันที่ริมแม่น้ำซึ่งมี
ตลิ่งสูงชัน ช้างนอนด้านนอก คือ
ด้านริมตลิ่ง กระจงนอนชิดช้าง
ด้านใน กระจงคิดแกล้งช้าง โดย
นอนกระแจะข้างบ้องๆ ช้างรำ-
คาญก็ถดตัวออกห่างเรื่อยๆ โดย
ลึมระวังตัว จนหล่นตมลงไปใน
แม่น้ำ กว่าจะขึ้นมาทำโทษกระจง
ให้สมแค้น กระจงก็เฝ้าหนีไป
เสียแล้ว

เนื้อเรื่องของกระจงในนิทาน
ของไทยมุสลิม ก็คล้ายๆ กับ
กระต่ายกับเต่าในนิทานของไทย
พุทธ ซึ่งแสดงถึงความเฉลียวฉลาด
แถมโกงแทบทั้งนั้น

และอันเนื่องมาจากป็นกษัตริ
นี้เอง จึงเกิดมีการแห่แห่นกันขึ้น
ซึ่งผู้เขียนได้เห็นมาครั้งหนึ่งภาย
หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ประเทศเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ มาได้
ประมาณ ๔-๕ ปี เป็นขบวนแห่ที่
ยาวเหยียดและสวยงามไม่ยิ่งหย่อน
ไปกว่าขบวนแห่นกจากนิยายในตำ-
นานของไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัด
ภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และ
นราธิวาส

ชาวบ้านเรียกการแห่ป็นกษ-
ัตรินี้ว่า “แห่นามปี” ขบวนแห่
ดังกล่าวนี้ จะสืบเนื่องมาจากประ-
เพณีที่เคยปฏิบัติกันมาแต่โบราณ
หรือไม่ประการใด ผู้เขียนไม่อาจจะ
ทราบได้ สอบถามจากท่านผู้สูง
วัยในสมัยนั้น บางท่านก็บอกว่า
เคยมี เคยเห็น บางท่านก็จำไม่ได้
ไม่รู้

ในปีนั้น จังหวัดปัตตานีจัด
ให้มีขบวนแห่นโหฬาร จะเนื่องใน
งานอะไร ผู้เขียนจำไม่ได้ จำได้แต่
ว่า ราชขบวนแห่นั้นตั้งอยู่บนถนน
สายหน้าโรงเรียนเบญจมราชาทิศ
ปัตตานี กำหนดการเคลื่อนขบวน
ออกมาสู่เชิงสะพานสามัคคี เลี้ยว
ซ้ายผ่านหน้าว่าการอำเภอสะบารัง
(อำเภอเมืองปัตตานี) แล้วเข้าสู่
บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัด
ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทาง

ราชขบวนแบ่งเป็นช่วงๆ หัว
ขบวนเป็นขบวนของปีหนู ช่วงถัด
ไปเป็นปีวัว และช่วงถัดๆ ต่อไป

ก็เป็นไปตามลำดับนามปี จนกระทั่งถึงช่วงสุดท้ายเป็นปีเต่า

แต่ละช่วงนามปี ประดิษฐ์เป็นตัวสัตว์ประจำปีนั้นๆ ใหญ่โตเต็มตัว ให้สีสันสวยงามตามธรรมชาติ วางเด่นอยู่กึ่งกลางแคว่หาม ตกแต่งพื้นแคว่รอบๆ ตัวสัตว์ด้วยหญ้าสดที่ชะเป็นแผ่นๆ จากพื้นดินมาปูไว้ ขอบแคว่ตกแต่งด้วยริ้วกระดาษสีหลากสี ตามที่ผู้ประดิษฐ์จะเห็นสวยงาม

ด้านหน้าของแคว่หามแต่ละนามปี เป็นแถวหน้ากระดานของบุรุษเพศ จะเป็นแถวเรียงเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนคนและความเหมาะสม แคว่บุรุษดังกล่าวอยู่ในชุดนุ่งกางเกง มีผ้าถุงพันทับรอบนอกสูงเหนือเข่าเล็กน้อย ผ้าพันดังกล่าวส่วนมากเป็นผ้าไหม สีสวยสด สวมเสื้อตะโละบลาจ (เสื้อผ้าครึ่งอก แขนกว้างยาวจดข้อมือ) ชายเสื้อส่วนล่างสอดไว้ในกางเกง สวมหมวกชอกเกาะสีดำ (คล้ายหมวกหนีบ)

หน้าแคว่บุรุษดังกล่าว เป็นแถวของพวกคนตรีประโคม มีกลองแขก ปี่และฆ้อง พวกนี้แต่งกายตามถนัด ส่วนมากสวมเสื้อยืดคอกลมผ่าอก นุ่งกางเกงแพรก็มี โสร่งก็มี โปกษีระชะด้วยผ้าดอก

ด้านข้างแคว่หามทั้งสองข้าง ขนาบด้วยแถวตอนเรียงหนึ่งของสตรีเพศ ซึ่งล้วนแต่เลือกสรรคิผู้มีรูปโฉมงดงามเป็นผู้ทูนพานใบเงินใบทอง และพานบายศรีพลู แต่ละนางอยู่ในชุดเสื้อบานง ดิคกระคุมทองและสร้อยระย้าเรียบร้อย โสร่งบาเต๊ะดอกสีสวยสด มีผ้าเนื้อโปร่งคล้องคอห้อยชายลงมา

ด้านหลังแคว่หาม เป็นแถวหน้ากระดานของสตรีและบุรุษตามลำดับ ที่ติดตามร่วมขบวนแต่ละนามปี แต่งกายสวยงามตามปรารถนา

ส่วนผู้แบกหามแคว่สัตว์นั้นกษัตริย์นั้น แต่งกายเพียงสวมเสื้อยืดคอกลมผ่าอก สอดชายเสื้อไว้ในกางเกงแพร มีผ้าดอกคาดเอว และโปกษีระชะโดยยกกลีบผ้าเป็นยอดแหลมไว้ข้างศีรษะ

การแต่งกายและการจัดริ้วขบวนแต่ละนามปี ก็เหมือนๆ กัน จะแตกต่างกันตรงความวิจิตรบรรจงและความเป็นระเบียบเท่านั้น

ถ้าเปรียบเทียบขบวนแห่งในอดีตกับปัจจุบันแล้ว ก็กล่าวได้ว่าสู้สมัยอดีตไม่ได้ ในอดีตการแต่งกายของบุรุษและสตรีที่เป็นส่วนสำคัญของขบวนแห่งนั้น ส่วนมากจะมีลักษณะเดียวกัน ทั้งรูปทรงและสีสัน ตลอดจนวิธีปฏิบัติ เช่น ถ้าชุดเสื้อสีขาว ก็ขาวทั้งหมด ผ้าพันกางเกงสีเขียว ก็เขียวทั้งหมด หมวกชอกเกาะสีดำ ก็ดำหมด ผ้าถุงสตรีสีอะไร ก็สีนั้นหมด โดยเฉพาะความเด่นสง่าในการทูนพานพุ่มใบเงินใบทองและบายศรีพลู ทูนเหมือนกันหมด เรียกว่ารูปแบบใด ก็รูปแบบนั้นทั้งหมด ผิดกับปัจจุบันที่ต่างคนต่างสีต่างแบบที่แต่งกาย โดยเฉพาะการทูนพานนั้น คุณลักษณะขบกล บางก็ทูน บางก็กระเดียด บางก็จับถือประกองไว้เบื้องหน้า ทรงพุ่มใบเงินใบทองและบายศรีก็ต่างๆ เตี้ยๆ หลากรูปแบบ ไม่งามสง่าสะดูดตา พานก็ไม่ได้ขนาด เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง เป็นภาชนะทองเหลืองบ้าง เงินบ้าง

พลาสติกบ้าง ดูสับสนปนเป เหล่านี้ นับว่าขาดความสวยงามและความเป็นระเบียบไปมาก

หลังจากที่ผู้เขียนได้พบเห็นการแห่ดังกล่าวครั้งนั้นแล้ว ต่อมาภายหลังจากสิ้นสุดสงครามมหาเอเชียบูรพาไม่กี่ปี ก็ได้พบเห็นอีกครั้ง ครั้งนี้เป็นแห่ในชนบทที่ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดยนายยูง จะปะเกีย กำนันตำบลประจันในสมัยนั้นจัดขึ้นในลักษณะคล้ายคลึงกัน จะเนื่องในโอกาสอะไร ผู้เขียนจำไม่ได้เช่นกัน ขบวนแห่ก็มีรูปสัตว์ เช่น วัว เต่า กระจาด เป็นต้น ซึ่งเป็นสัตว์แสดงเครื่องหมายของปี นกษัตริย์เหมือนกัน แต่ไม่ครบ ๑๒ นกษัตริย์ ทั้งสับสนไม่เรียงตามลำดับปี สอบถามว่า เขาเรียกว่าแห่อะไร ก็ได้คำตอบว่า แห่รูปสัตว์ ซึ่งเข้าใจว่า การแห่ครั้งนี้ก็คงอาศัยเค้ามาจากการแห่ครั้งแรกที่ผู้เขียนได้พบเห็น ต่างกันแต่ว่าตัดทอนรูปเดิมไปมาก

แห่นามปีหรืออาจจะเรียกให้ไพเราะว่า แห่ ๑๒ นกษัตริย์ เป็นการแสดงออกซึ่งความสามัคคี ความสวยงามในด้านศิลปประดิษฐ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นหลายๆ ด้าน จะสืบเนื่องมาจากประเพณีเก่า หรือเป็นการเฉลิมฉลองเพื่อความรื่นเริงในบางโอกาส ประการหนึ่งประการใดก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวก็นำหีบขบกันมาเพื่อการอนุรักษ์ โดยจัดหาโอกาสให้แก่กิจกรรมนี้เป็นประจำปี เช่น อาจจะจัดให้วาระเปลี่ยนปีนกษัตริย์ ดังนี้เป็นต้น ก็จะช่วยเพิ่มความอร่ามให้แก่สังคมของจังหวัดปัตตานีได้อีกอย่างหนึ่ง □